

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Matkailu- ja palveluliiketoiminta

Anni Koukkari

SUOMUSSALMEN MATKAILU KESTÄVÄN KEHITYKSEN
POLULLE

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2021

OPINNÄYTETYÖ
Kesäkuu 2021
Matkailu- ja palveluliiketoiminta

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Anni Koukkari

Nimeke
Suomussalmen Matkailu kestävän kehityksen polulle

Toimeksiantaja
Suomussalmen Matkailutoimisto

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli käsitellä toimeksiantajan kehittymistä Sustainable Travel Finland (STF) -kehitysohjelman aikana. Työn tietoperustana hyödynnettiin ja käsiteltiin toimeksiantaja Suomussalmen Matkailutoimiston laatimaa toimintasuunnitelmaa, eli työ toteutui kirjoituspöytätyönä. Työssä käytiin läpi myös kestävään kehitykseen liittyviä laatumerkkejä ja järjestelmiä, kestävyyskäsitteitä matkailualalla, kestävän matkailun periaatteita sekä esiteltiin Suomussalmen alueen matkailuyrityksiä ja -kohteita.

Tietoperustana hyödynnetty toimintasuunnitelma sisältää eri osa-alueita, joiden pohjalta toimeksiantaja on kartoittanut toimintaansa. Osa-alueita ovat ekologinen, taloudellinen, sosio-kulttuurinen ja eettinen vastuullisuus sekä turvallisuus. Kartoittamalla kunkin osa-alueen toiminnot, toimeksiantaja on selvittänyt jatkokehitysmahdollisuuksiaan.

Toimeksiantaja voi hyödyntää opinnäytetyötä myöhemmin STF-polkunsa aikana. Matkailutoimiston on tarkoitus saavuttaa destinaatiotason STF-merkki yhteistyössä alueen yrittäjien kanssa. Kehitysohjelman myötä alueen matkailua pyritään kehittämään vastuullisemmaksi ja kestävämpiä valintoja tekeväksi matkailualueeksi.

Kieli
suomi

Sivuja 33
Liitteet 0
Liitesivumäärä 0

Asiasanat

kestävä matkailu, Sustainable Travel Finland

THESIS
June 2021
Degree Programme in Tourism and
Hospitality Management

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Author
Anni Koukkari

Title
Suomussalmi Tourism towards the Sustainable Development Path

Commissioned by
Suomussalmi Tourist Office

Abstract

The purpose of the thesis was to process the development of the commissioner during their Sustainable Travel Finland program. An action plan prepared by the Suomussalmi Tourist Office was utilized as the knowledge base for the work. The work was carried out as a desk research. The thesis deals with the quality signs and systems of sustainable development, sustainability concepts, and principles of sustainable tourism and presents tourism services and companies in the Suomussalmi region.

The action plan, which is used as a basis for information, contains various areas on the basis of which the commissioner has mapped its activities. These areas include ecological, economic, socio-cultural and ethical responsibility, and safety. By mapping the functions of each area, the commissioner has identified its further development opportunities.

The commissioner can utilize the thesis later during the Sustainable Travel Finland path. The aim of the tourist office is to achieve the destination level Sustainable Travel Finland brand in cooperation with entrepreneurs in the area. The development program aims to develop the region into a more responsible and sustainable tourism area.

Language

Finnish

Pages 33

Appendices 0

Pages of Appendices 0

Keywords

sustainable tourism, Sustainable Travel Finland

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Opinnäytetyön lähtökohdat ja tietoperusta	6
2.1	Toimeksiantaja ja tehtävä	6
2.2	Tutkimuksen toteutus	7
2.3	Tietolähteet	7
3	Suomussalmi matkailualueena	8
3.1	Suomussalmi	8
3.2	Kulttuurilliset kohteet	11
3.3	Historialliset kohteet	12
4	Suomussalmen matkailupalveluyrityksiä	15
4.1	Hossan alue	15
4.2	Raatteen alue	15
4.3	Suomussalmen kunnan muut alueet	16
5	Suomen matkailun kehittäjät ja työkalut	20
5.1	Visit Finland	20
5.2	Matkailun tiekartta	20
6	Kestävä kehitys ja matkailu	21
6.1	Kestävä kehitys	21
6.2	Kestävyyskäsitteet matkailualalla	23
7	Kestävään kehitykseen liittyvät laatumerkit ja järjestelmät	24
7.1	Laatumerkit ja järjestelmät kestävän matkailun toiminnassa	24
7.2	Ekokompassi	24
7.3	WWF - Green Office	25
7.4	Sustainable Travel Finland -kehitysohjelma	26
7.5	Kestävän matkailun periaatteet ja STF:n askeleet	27
8	Matkailutoimiston toimintasuunnitelma	29
8.1	Ekologinen vastuullisuus	29
8.2	Taloudellinen vastuullisuus	30
8.3	Sosio-kulttuurinen vastuullisuus	30
8.4	Eettinen vastuullisuus ja turvallisuus	31
9	Pohdinta	32
	Lähteet	34

1 Johdanto

Kestävän kehityksen toiminnan perustana on taloudellinen, ekologinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Niiden pohjalta pyritään kehittämään maailmaa siten, että myös tuleville sukupolville voidaan taata hyvät ja kestävät elinolot. Suomessa toimiva Visit Finland on luonut Sustainable Travel Finland -kehitysohjelman, minkä avulla matkailuyritykset ja -alueet sekä destinaatiot kehittävät toimintaansa kestävä kehityksen polulle. Kestävään kehitykseen ja matkailuun liittyy periaatteita, joiden toteutuessa yrityksen toiminnassa, voidaan katsoa yrityksen toimivan kestävästi. Kestävän kehityksen sertifikaatteja ja järjestelmiä on Suomessa sekä kansainvälisesti useita, kuten Ekokompassi ja WWF Green Office. Sertifikaatit sekä järjestelmät luovat yrityksille ja organisaatioille valmiit työkalut, joiden pohjalta ne voivat kehittää omaa toimintaansa tai tuotteitaan kestävämmiksi ja ekologisemmiksi. Kestävän kehityksen ja kestävä matkailun toteutumiseksi on tärkeää tehdä yhteistyötä muiden valtioiden kanssa.

Opinnäytetyössä käsitellään kestävä kehityksen eri ulottuvuuksia ja pyritään avaamaan siihen liittyviä käsitteitä, haasteita sekä mahdollisuuksia. Työssä käyn läpi kestävä kehityksen eri laatumerkkejä sekä järjestelmiä, Suomen matkailun kehittäjiä ja työkaluja, kuten Visit Finlandin luomaa Sustainable Travel Finland (STF) -kehitysohjelman, matkailun tiekarttaa ja kestävä matkailun periaatteita. Esittelen myös Suomussalmea ja Kainuuta matkailualueina, joiden kehittämismahdollisuuksia käyn läpi opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyöni on tutkimuksellinen selvitys, ja sen tarkoitus on analysoida teoreettisen tietoperustan pohjalta Suomussalmen alueen matkailua sekä Suomussalmen Matkailutoimiston STF-polkua ja kehittämismahdollisuuksia kestävä kehitykseen perustuen. Suomussalmen Matkailutoimisto voi hyödyntää työtä myöhemmin omassa STF-polussaan kehittäessä palveluitaan sekä toimintatapoja. Opinnäytetyö on lisäksi Matkailutoimiston käytettävissä heidän toteuttaessaan STF-polun toimintasuunnitelmaansa.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

2.1 Toimeksiantaja ja tehtävä

Toimeksiantajani opinnäytetyössä on Suomussalmen Matkailutoimisto. Matkailutoimisto sijaitsee Suomussalmella, Kainuun maakunnassa valtatie 5:n varrella. Matkailutoimisto on osa Suomussalmen kuntaorganisaatiota, ja se on perustettu vuonna 1975. Sen toiminta alkoi Kainuun Matkapalvelun yhteydessä, joka myöhemmin muuttui Kainuun matkatoimistiksi. Suomussalmen keskustassa sijaitsevaan Virkistyskylpylä Kiannon Kuohuihin matkailutoimisto siirtyi vuonna 1989 ja sieltä Jalonniemeen Esson huoltoasemalla oleviin tiloihin vuonna 1995. Matkailutoimisto muutti vuoden 2000 alussa Jalonniemi-taloon, jossa sijaitsee edelleen. (Laukkanen 2020.)

Suomussalmen Matkailutoimisto, Visit Suomussalmi ylläpitää matkailun infopistettä sekä jakaa tietoa alueella sijaitsevista käyntikohteista ja matkailupalveluista niin kotimaisille kuin ulkomaalaisille matkailijoille. Matkailutoimisto jakaa asiakkailleen yleis- ja yritysesitteitä, myy karttoja ja hoitaa alueen opasväilyksen sekä Kianta-laivan varaukset. Matkailutoimisto koordinoi myös matkailun kehittämistä järjestämällä muun muassa matkailun kehittämisen työpajoja. Alueella halutaan keskittyä muun muassa talvimatkailun kehittämiseen ja etenkin talviajan aktiviteettien markkinointiin. Kehitystoimien alla on myös vastuullisten palveluiden tuottaminen ja niiden tarinallistaminen. (Laukkanen, 2020.)

Suomussalmen Matkailutoimisto lähti keväällä 2020 mukaan Visit Finlandin luomaan Sustainable Travel Finland (STF) -kehitysohjelmaan. Sen myötä heillä on tarkoituksenaan kehittää alueen matkailua kestävämmäksi ja vastuullisemmaksi yhteistyössä alueen yrittäjien kanssa sekä saavuttaa destinaatiotason STF-merkki. (Suomussalmi 2020.) Opinnäytetyönaiheeni varmistui matkailutoimiston lähdettyä mukaan kehitysohjelmaan. Tarkastelen Matkailutoimiston kehittymistä STF-ohjelman aikana ja myös sen jatkokehitysmahdollisuuksia.

2.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksellisen opinnäytetyöni tarkoituksena on raportoida Suomussalmen Matkailutoimiston STF-polusta ja sen toteutuksen eri vaiheista. Lisäksi tarkastelen työssäni kestävän kehityksen polulla jo olevia yrityksiä Suomussalmen alueelta. Opinnäytetyöni toteutuu kirjoituspöytä tutkimuksena, mikä tarkoittaa valmiin tietomateriaalin hyödyntämistä, arvioimista ja käsittelemistä.

Kirjoituspöytä tutkimus koostuu muun muassa yrityksen sisäisistä tietolähteistä, kuten kirjanpidon ja markkinoinnin raporteista sekä tilastoista. Esimerkiksi valtion tai kuntien luomat tilastot, kirjastot tai muut julkiset tiedostot ovat ulkopuolisia tietolähteitä. (Lahtinen & Isoviita 1998, 48.) Hyödynnän opinnäytetyössäni Suomussalmen Matkailutoimiston sisäisiä tietolähteitä, kuten toimintasuunnitelmaa ja tutkimustilastoja.

Opinnäytetyöni etenemisen kannalta ei ollut tarpeellista suorittaa kyselyä tai haastattelua. Se kuuluu kirjoituspöytä tutkimuksen peruspiirteisiin. Kirjoituspöytä tutkimus-käsitettä käytetään myös, kun puhutaan tulkitsevasta käsitetutkimuksesta. Siinä keskitytään käyttämään kirjallisia lähteitä haastattelujen sijaan. (Metodix 2004a.) Tulkitsevan käsitetutkimuksen tarkoitus on selvittää käsitteiden tarkoituksia ja niiden tulkitsemiseen valitaan tietty teoreettinen näkökulma (Metodix 2004b).

2.3 Tietolähteet

Keskeisimpänä tietolähteenä opinnäytetyössäni on muun muassa Suomussalmen Matkailutoimiston tekemä toimintasuunnitelma STF-kehitysohjelman etenemistä varten. Toimintasuunnitelma sisältää osa-alueittain STF-merkin vaatimat kehityskohdat ja se toimii hyvänä lähteenä jo myös suunnitelmavaiheessa. Matkailutoimisto päivittää sitä sen mukaan, miten asioita kehitetään ja muutetaan.

Toimintasuunnitelma koostuu eri osioista, joita ovat ekologinen, taloudellinen,

sosio-kulttuurinen sekä eettinen vastuullisuus ja turvallisuus. Osa-alueet käydään läpi kohta kerrallaan ja näin kartoitetaan asioiden lähtötilanne, niiden kehittymismahdollisuudet, vastuuhenkilöt ja aikataulu. Visit Finland -sivusto on hyödyllinen lähde, kun kerätään tietoa vastuullisuudesta, kestävästä matkailusta sekä STF-kehitysohjelmasta.

3 Suomussalmi matkailualueena

3.1 Suomussalmi

Suomussalmi on osa Kainuun maakuntaa. Kainuu sijaitsee Suomen keski-osassa, ja sen keskuksena toimii Kajaani. Kainuu tunnetaan puhtaasta ilmasta ja luonnosta, runsaskalaisista vesistöistä sekä erämaamaisemista. Kainuu sopii luontoihmisille, aktiiviulkoilijoille sekä lapsiperheille, koska se tarjoaa kaikille kohderyhmille monipuolisia retkikohteita ja ympäri vuoden tarjolla olevia aktiviteetteja. (Arctic Lakeland 2020.)

Kainuun tärkeimpiä matkailualueita ovat Vuokatti, Paljakka, Ukkohalla sekä Oulujärven alue. Kaikki nämä alueet toimivat yhteistyössä keskenään sen puolesta, että Kainuun maakuntaa saataisiin kansainvälisemmäksi matkailun kannalta ja että ulkomaisia matkailijoita tulisi alueelle enemmän. Edellä mainittujen matkailualueiden isoimpia valttikortteja ovat monipuoliset aktiviteetit, historian ja perinteiden näkyvyys sekä esimerkiksi selkeät vuodenaikojen vaihtelut. (Kainuun liitto 2020.)

Kainuussa toimiva matkailuyhdistys Wild Taiga tarjoaa matkailuyritysten palveluita ympäri Kainuuta. Wild Taigaan kuuluville matkailuyrityksille ja alueelle kokonaisuudessaan on ehdottoman tärkeää toimia vastuullisesti, ja se on yksi toiminnan perusarvoista. Wild Taigaan kuuluu monia yrityksiä esimerkiksi Kuhmon ja Suomussalmella elämysten ja erilaisten palveluiden tuottaminen sekä matkailu yleisesti perustuvat luonnon ja kulttuurin yhdistämiseen. (Wild Taiga 2020a.)

Wild Taigaan kuuluu pääosin pienempiä perheyriä, joiden toiminta tukee alueen ja luonnon puhtautta ja vaalii kulttuuriperintöä. Pyrkimys on, että matkailijat toimisivat alueella kestävän matkailun periaatteita kunnioittaen, ja tärkeää olisi, että heille tarjotaan siihen mahdollisuus. Yritysten periaatteisiin kuuluu tiiviin yhteistyön tekeminen paikallisten ja lähialueiden toimijoiden kanssa, ja elintarvikkeita ja tuotteita hankkiessa suositaan paikallista. Ravintoloissa ja kahviloissa tarjotaan lähellä valmistettuja ja puhtaista raaka-aineista valmistettuja ruokia. Alueella suositaan esimerkiksi lähimaastojen marjoja, sieniä, riistaa ja kalaa. (Wild Taiga 2020b.)

Suomussalmen kunta on matkailurakenteeltaan monitahoinen. Alueelta löytyy muun muassa historiapainoiteinen Raate, Hossan kansallispuisto retkeilyreittein sekä kuntakeskuksen muut monipuoliset matkailupalvelut. Matkailuyrittäjien pääsesongit ovat tällä hetkellä pääasiassa kesä ja syksy. Alueella pyritään kehittämään talvisesonkia, jotta alue tulisi tunnetuksi myös talviajan aktiviteeteista ja palveluista, joita Suomussalmella on paljon tarjolla. (Suomussalmi 2020b.) Raatteessa sijaitseva Raatteen Portin Talvisotamuseo kertoo asiakkailleen Suomussalmen alueen sotahistoriasta, evakkoon lähdöstä sekä muun muassa Suomelle tärkeästä sotasaaliista Raatteen tieltä ja olosuhteista, joihin sodan jälkeen palattiin. Museossa on myös esillä sodanaikaista kalustoa, kuten venäläinen panssarivaunu. Raatteen tien päässä on lisäksi Vartiomuseo, mikä on sodan aikaan toiminut vartioasemana. (Raatteen Portti 2020a.)

Suomussalmen matkailun leimallisia piirteitä ovat esimerkiksi kaukana suurista väestökeskittymistä sijaitseminen, hiihtokeskuksen puuttuminen ja sijainti Venäjän rajan lähellä (Järviluoma 2020, 3). Suomussalmen tunnusomaisia piirteitä matkailussa ovat sotahistoriallinen matkailu sekä wildlife-matkailu, mikä tuo tunnettavuutta myös kansainvälisestikin. Hossan retkeilyalueen muuttuessa vuonna 2017 kansallispuistoksi, luontomatkailun hyvät mahdollisuudet laajenivat alueella entisestään. Suomussalmella on monipuoliset puitteet petoeläinten katseluun ja luontokuvausmatkailuun. (Järviluoma 2020, 2.)

Hossan kansallispuisto sijaitsee Suomussalmen kunnan pohjoisosassa, aivan Kuusamon rajalla. Hossan avajaisia vietettiin 17.6.2017 ja siten se on

Suomi100-juhlavuoden kansallispuisto. Se on myös Suomen neljäskymmenes (40.) kansallispuisto. Kansallispuiston tunnetuimmat nähtävyydet ovat Julma-Ölkky, Värikalliot sekä lukuisat retkeilyreitit Hossan luonnossa. Kansallispuiston alueella on noin yhdeksänkymmentä (90) kilometriä retkeilypolkuja. Pääosin reitit kiertävät harju- ja järvimaisemissa Hossan lumoavassa luonnossa. Talvella reittivaihtoehtoja on moneen tarkoitukseen. Erämaareiteillä ja monitoimiurilla pystyy liikkumaan fatbike-pyörällä, kävellen, lumikenkäillen ja hiihtäen. (Luontoon 2020.)

Julma-Ölkky on rotkolaaksoon muodostunut Suomen suurin kanjonijärvi, jota ympäröivät kallioseinämät nousevat jopa viidenkymmenen (50) metrin korkeuteen. Kanjonijärven syvyys on parhaimmillaan myös noin viisikymmentä (50) metriä. Järveä kiertää vaativa 10 kilometrin pituinen Ölöky-ähkäsy-retkeilyreitti, mitä suositellaan etenkin hyväkuntoisille. Reitin varrella pääsee ylittämään kanjonijärven riippusiltaa pitkin. Hossan tunnetuimpiin nähtävyyksiin lukeutuvat myös värikalliot, jotka nousevat kallioseinämänä Somerjärvestä. Kallioseinämässä on yli kuusikymmentä (60) kuviota. Kuvioissa on muun muassa erilaisia ihmis- ja eläinhahmoja, ja niiden uskotaan viittaavan metsästyksen ja shamanisiin. Värikallioilla pääsee vierailemaan vuodenajasta riippumatta. Kesäisin sinne pääsee muun muassa pyöräillen tai kävellen ja talvella lumikenkäillen, hiihtäen, fatbike-pyörillä tai kävellen. (Hossa 2020.)

Alueella on paljon monipuolisia retkeilyreittejä, kuten Jumalissärkkien polku, Säynäjänsuon retkeilypolku, Varisjärven polku, Vienan reitti sekä Pesiön retkeilypolku (Suomussalmi 2021a). Jumalissärkkien polku sijaitsee noin kahdenkymmenenseitsemän (27) kilometrin päässä Suomussalmen keskustasta. Reitti on hieman vajaa kymmenen (10) kilometriä pitkä, ja se kulkee pääsääntöisesti melkein luonnontilassa olevaa Jumalissärkän aluetta pitkin. Matkan varrella retkeilijöitä palvelee laavu. (Suomussalmi 2021b.) Säynäjänsuon retkeilypolun varrella näkee monenlaista maastoa, soidensuojelualueesta kangasmetsiin. Polku kulkee noin kymmenen (10) kilometrin matkan, ja sen varrella on muun muassa tulentekopaikka sekä kota. Suomussalmen keskustasta polun lähtöpaikalle tulee noin kolmetoista (13) kilometriä. (Suomussalmi 2021c.) Kahta edellä mainittua

retkeilypolkua hieman pidempi Vienan reitti on muutakin kuin tavallinen retkeilypolku. Sen varrella on monia historiallisesti ja kulttuurillisesti merkittäviä paikkoja. Reittiä pidetäänkin kulttuuripatikointireittinä. Sen pituus on kaksikymmentäseitsemän (27) kilometriä. Reitti kulkee muun muassa kahden vienankarjalaisen kylän läheltä. Nämä kylät ovat Hietajärvi ja Kuivajärvi, ja ne ovat molemmat 1700-luvulla syntyneitä kyliä. Reitin läheisyydessä on myös Murhisalon- ja Malahvian Natura-alueet. (Vienan reitti 2021a.)

3.2 Kulttuurilliset kohteet

Yksi Suomussalmen alueen ainutlaatuisimmista nähtävyyksistä on Kaunisniemen harjulla sijaitseva Soiva Metsä. Soiva Metsä koostuu useista suurikokoisista soittimista, jotka on rakennettu metsään noin hehtaarin kokoiselle alueelle. Soittimet ovat rakennettu metsään Suomussalmen kunnan kulttuuripalvelujen tilauksesta vuonna 1996. Metsäsoittimet on suunnitellut mainosgraafikko Markku Penttilä, joka oli soitinrakentamisen ammattilaisten Pekka Westerholmin ja Olli Penttilän kanssa sijoittelemassa ja rakentamassa soittimia metsään. Metsä on suunnattu kaikenikäisille kävijöille, ja sen läpi kulkeva reitti on esteetön reitti. Soiva Metsä tarjoaa samanaikaisesti vierailijoille kulttuuria sekä luontokohteen vaikuttavilla maisemilla. (Suomussalmi 2021d.)

Kaunisniemen harjuilla sijaitsee Soivan Metsän lisäksi myös Suomussalmen Kesäteatteri. Kesäteatterissa on katetut lava ja katsomo, missä on tuhat kaksisataa (1200) asiakaspaikkaa. Kesäteatterin toiminnassa on esitysten aikana mukana

Suomussalmen Eläkeläiset ry, Suomussalmen Reserviläiset sekä Suomussalmen Tehy. Eläkeläiset ry vastaa esityksen väliajoilla kahviotoiminnasta, Reserviläiset liikenteenohjauksesta ja Tehyn henkilökunta ensiapupisteestä. (Teatteriretikka 2020a.)

Suomussalmen yksi kulttuurillisesti vaikuttavimmista nähtävyyksistä on tanssijakoreografi Reijo Kelan luoma Hiljainen Kansa. Ensimmäisen kerran ne ovat olleet nähtävillä Suomussalmen kirkonkylällä vuonna 1988, osana Ilmarin

Kynnös -esitystä. Tämänhetkisellä paikallaan valtatie 5 varrella heinäpäät ovat sijainneet vuodesta 1994. Heinäpäille vaihdetaan puhtaat vaatteet joka vuosi kahteen otteeseen. Kesäkauden alussa ne saavat myös tuoreet turvepäät suoraan pellostä. Vaihdeettavat vaatteet tulevat lahjoituksina, ja niitä varten järjestetään myös keräyksiä. Vaatteidenvaihdosta ja vaatteiden keräyksistä vastaa Työpaja Hanslankarit yhdessä Kainuun Kuutamokeikkojen ja Niittykahvilan kanssa. (Hiljaisen Kansan Niittykahvila 2021.) Kiantajärvellä risteilevä Kiantalaiva tekee Turjanlinnan päivittäisristeilyjen lisäksi myös tilausristeilyjä (Suomussalmi 2021e). Päivittäisristeilyt Ilmari Kiannon kotiin, Turjanlinnaan, kulkevat kesäaikana kaksi kertaa päivässä vähimmäisosallistujamäärän toteutuessa. Vähimmäisosallistujamäärä on viisi (5) henkilöä. Risteily kestää noin kaksi tuntia, ja siihen sisältyy laivamatkan lisäksi rantautuminen Turjanlinnan alueelle ja siellä Kiannon kotiin tutustuminen kahden oppaan johdolla. M/S Kianta on Suomussalmella rakennettu, ja alun perin sen käyttötarkoitus on ollut uittohinaaja. Henkilöliikenteeseen se siirtyi vuonna 1975. Laivaan mahtuu 80 matkustajaa, ja siitä löytyy kahvio A-oikeuksin sekä vessa. Tilausristeilyjä voi varata Suomussalmen Matkailutoimiston kautta ja suoraan risteilijältä. Päivittäisristeilyihin lippuja myydään vain suoraan laivalta. (Suomussalmi 2021f.)

Keskustan alueella sijaitsevassa Vanhassa Kurimossa toimii tilausravintola, ja sen pihapiirissä on Kurimon kulttuuripolku. Entisen suurtilan ison hirsitalon pelastamiseksi on vuonna 1994 perustettu Vanha Kurimo Seura ry. Pihapiirissä on useita vanhoja rakennuksia kertomassa alueen historiasta. Pihan välittömässä läheisyydessä on lisäksi luonnonsuojelualueeksi kartoitettu metsikkö. Luonnonsuojelualueen läpi kulkee kaksi erimittaista polkua, joista toinen on myös esteetön reitti. Esteetön reitti kulkee rakennusten pihapiirissä ja on alle kilometrin pituinen. Toinen polku kiertää luonnonsuojelualueen ympäristössä vajaan kahden (2) kilometrin matkan. Molempien polkujen varrella on opastauluja, joissa kerrotaan alueen historiasta ja luonnosta. (Suomussalmi 2021g.)

3.3 Historialliset kohteet

Suomussalmella on monien kulttuurillisten nähtävyyksien lisäksi myös monia historiallisesti merkittäviä kohteita. Suomussalmen kunnan alueella on yhteensä

kolmekymmentäkaksi (32) muistomerkkiä. Muistomerkit jakautuvat kolmeen eri alueeseen, joita ovat keskusta–kirkonkylä, pohjois-Suomussalmi ja Raatteen alue. Keskusta–kirkonkylä alueella on yhteensä 13 muistomerkkiä. (Suomussalmi 2021h.)

Alueella sijaitsee muun muassa Alvar Aallon suunnittelema Liekkipatsas, joka toimii Suomussalmen alueen talvisodan taistelujen päämuistomerkkinä. Muistomerkki on rakennettu vuonna 1959 Suomussalmen Karhulanvaaralle lähelle kirkonkylää. (Suomussalmi 2021i.) Talvisodasta selvinnyt vanha räjähdevarasto kirkonkylällä on muistomerkki sodan ajoista. Rakennuksen kyljessä on tekstilaatta: ”6.–27.12.1939 riehuivat kiivaat taistelut Suomussalmen kirkolla”. (Suomussalmi 2021j.) Haukiperän muistomerkki sijaitsee Suomussalmen Haukiperrässä siinä kohdassa, mihin vihollisen eteneminen päättyi 9.12.1939 talvisodassa (Suomussalmi 2021k). Suomussalmen keskustan alueella sijaitsevat Itkijäpatsas ja Ilmari Kiannon patsas. Itkijäpatsas kuvastaa vienankarjalaista tunnettua itkemisperinnettä ja sen on veistänyt kuvanveistäjä Niina Sailo. Patsas sijaitsee Pyhän Ristin tsasounan pihassa ja se on julkistettu vuonna 1987. (Suomussalmi 2021l.) Ilmari Kiantoa esittävä patsas sijaitsee Jalonniemessä Kiantajärven rannalla. Taiteilijaprofessori Kain Tapperin veistämä patsas on julkistettu vuonna 1974. (Suomussalmi 2021m.)

Pohjois-Suomussalmen alueelta muistomerkkejä löytyy viisi (5) kappaletta, Alassalmen, Lehtovaaran, Hyövyuvaaran taistelujen, Paukuttajavaaran ja III armeijakunnan muistomerkit (Suomussalmi 2021n). Alassalmen muistomerkki sijaitsee Piispajärven kylässä viidenkymmenen (50) kilometrin päässä Suomussalmen keskustasta, ja sen on suunnitellut taiteilija Toivo Rossi. Muistomerkissä on tekstilaatta: ”Tähän pysäyttivät Kainuun korpisoturit viholliset etenemisen 6. joulukuuta 1939.” Kyseistä paikkaa puolusti sodassa kolmesataa (300) suomalaista sotilasta, ja heitä kuvaamassa muistomerkkin ympärillä on saman verran kiviä. (Suomussalmi 2021o.) Seitsemänkymmenen (70) kilometrin päässä Ruhinansalmella sijaitseva Lehtovaaran muistomerkki on pystytetty sen paikan merkiksi, mistä ammuttiin ensimmäiset laukaukset talvisodan syttyessä (Suomussalmi 2021p).

Raatteen alueelta löytyy kahdeksan (8) sotahistoriallisesti merkittävää muistomerkkiä. Raatteen Portin vieressä sijaitseva Talvisodan monumentti on yksi uusimmista talvisodan muistomerkeistä. Monumentti on julkistettu vuonna 2003, ja se on suomussalmelaisen Erkki Pullisen suunnittelema. Monumentti kokonaisuudessaan tarkoittaa noin kolmen (3) hehtaarin kokoista kivikenttää ja puukaarista koostuvaa muistomerkkiä. Puukaarissa on kiinni sataviisi (105) kappaletta vaskikelloja, talvisodan jokaista päivää kuvaamassa. Kolmen hehtaarin kivikentällä on noin seitsemäntoistatuhatta (17 000) kiveä, jotka kuvastavat sodan uhreja ja sen aikaista kärsimystä. (Suomussalmi 2021q.) Raatteen tien varrella sijaitseva Purasjoki-linja on toiminut sodassa puolustusasemana, ja se on ollut linnoitettuna kolmeen eri otteeseen. Myöhemmässä vaiheessa puolustusaseman juoksuhautoja, korsuja sekä rakennelmia on korjailtu. (Suomussalmi 2021r.) Merkittäviä muistomerkkejä on myös venäläinen ja ukrainalainen muistomerkki. Venäläisen muistomerkin on suunnitellut taiteilija Oleg Komovi, ja se on julkistettu vuonna 1994. Muistomerkki on omistettu puna-armeijan sotilaille, jotka ovat kaatuneet Suomussalmen alueella talvisodassa. (Suomussalmi 2021s.) Ukrainalaisen Vitaliy Rozhikin suunnittelema ukrainalainen muistomerkki on merkinä alueesta, missä suomalaiset saivat pysäytettyä ukrainan 44. divisioonan vuonna 1939. Muistomerkissä lukee: "Ukraina rukoilee kaatuneitten sielujen puolesta." Merkki on pystytetty vuonna 2009. (Suomussalmi 2021t.)

Erikseen mainittavia muistomerkkejä ovat myös partisaaniuhrien muistomerkit, jotka sijaitsevat Ylivuokin neljässä kylässä. Muistomerkkejä on siis neljä kappaletta, Tuppurin, Hyryn, Malahvian ja Viiangin muistomerkit. Muistomerkit on pystytetty kymmenien jatkosodassa vuonna 1943 kuolleiden ja haavoittuneiden siviilien muistolle. Hyökkäykset olivat neuvostojoukkojen toteuttamia partisaani-iskuja. (Vienan reitti 2021b.)

4 Suomussalmen matkailupalveluyrityksiä

4.1 Hossan alue

Hossan Luontokeskus sijaitsee keskeisellä paikalla Hossan kansallispuistossa. Luontokeskukselle on myönnetty vuoden 2021 huhtikuussa GreenKey-sertifikaattimerkki. Luontokeskukselta asiakkaat voivat muun muassa varata opastuksia, vuokrata Metsähallituksen vuokrakämppiä sekä ostaa kalastuslupia ja matkamuistoja. Matkailijat voivat vuokrata käyttöönsä myös kanootteja, kajakkeja, fatbike-pyöriä sekä lumikenkiä ja liukulumikenkiä, ja lisäksi luontokeskuksessa toimii Karhunkainalon leirintäalueen vastaanotto. Keskuksessa on myös kahvila-ravintola sekä elintarvikekioski. (Luontoon 2021.)

Hossan alueella toimii lisäksi monia matkailuyrityksiä, kuten Hossan Poropuisto, Camping Hossan Lumo, Loma-Hossa, Hossan Karhut, Kainuun Luontoretket, Julman Ölkyn venepalvelu ja Hossan Lomakeskus. Hossan Poropuisto sijaitsee reilun neljän (4) kilometrin päässä Luontokeskuksesta. Poropuistossa voi vierailla katsomassa poroja tai esimerkiksi viettää perhejuhlia, joihin voi tilata Poropuistolta tilausruokailun. Heiltä voi myös varata poroajeluja sekä ostaa poronlihatuotteita ja matkamuistoja poroihin liittyen. (Hossan Poropuisto 2021.)

Hossan alueella erilaisia retkiä järjestävät Kainuun Luontoretket sekä Julma Ölkyn venepalvelu. Erä- ja luontomatkailetkiä järjestävä Kainuun Luontoretket tuottaa retkipalveluja ympärivuotisesti ja vuokraa mökkejä. (Kainuun Luontoretket 2021a.) Heidän retkiensä tarjoamiin aktiviteetteihin lukeutuvat muun muassa patikointi, maastopyöräily, melonta, metsästys ja lumikenkäily. Asiakkaat voivat vuokrata heiltä tarvittaessa myös retkeilyvälineitä, kuten rinkan, teltan, matkajääkaapin tai makuupussin. (Kainuun Luontoretket 2021b.)

4.2 Raatteen alue

Raatteen alueella toimivia matkailupalveluyrityksiä ovat muun muassa Raatteen Portin Talvisotamuseo, Raatteen Vartiomuseo, Majatalo Karhun Pesä, Raatteen

koulun B&B ja Mieron loma-asunto (Raate 2021a). Raateen Portin Talvisotamuseo kertoo asiakkailleen Suomussalmen alueen sotahistoriasta, evakkoon lähdöstä sekä muun muassa Suomelle tärkeästä sotasaaliista Raateen tieltä ja olosuhteista, joihin sodan jälkeen palattiin. Museossa on myös esillä sodanai-kaista kalustoa, kuten venäläinen panssarivaunu. Vuonna 2014 museotiloja on remontoitu, ja tällä hetkellä käytävissä on yli kolmesataa (300) neliötä. (Raateen Portti 2020a.) Raateen Vartiomuseo sijaitsee aivan Raateen tien päässä, rajan tuntumassa. Rakennus on entinen rajavartioasema, ja sitä on entisöity samanlaiseksi kuin mitä se on ollut vuonna 1939. Museokäyttöön paikka otettiin vuonna 1988. (Suomussalmi 2021u.)

Muutaman kilometrin päässä Raateen Portista sijaitseva Majatalo Karhun Pesä tarjoaa majoituspaikat yhteensä kahdelletoista (12) hengelle. Rakennuksesta löytyy kolme (3) erikokoista huonetta, joissa kaikissa on oma keittiö ja peseytymistila. Majoittujilla on mahdollisuus varata erikseen myös ulkosauna käyttöönsä. (Raateen Portti 2021.) Raateen vanhassa kyläkoulussa toimivassa Raateen koulu B & B:ssä on mahdollisuus majoittua 1–4 hengen huoneisiin. Majoittujilla on käytössään kaksi yhteistä keittiötä ja kaksi vessaa. Majoitushinta sisältää myös mahdollisuuden saunaan vanhassa hirsisaunassa. Kyläkoulu sijaitsee Raateen tien varrella. (Raate 2021b.)

Raatejärven rannalla on matkailijoiden mahdollista majoittua myös mökkimajoituksessa. Mieron loma-asunnossa on majoituspaikkoja tarvittaessa kymmenelle (10) hengelle noin seitsemänkymmenen (70) neliön pyöröhirsimökissä. Suomussalmen keskustasta mökille tulee noin neljäkymmentä (40) kilometriä. Mökin läheisyydessä on sodan ajoilta jääneitä vanhoja juoksuautoja ja korsuja. Sodan syttyessä vuonna 1939 venäläisiä on tullut rajan yli mökin lähimaastossa. (Suomussalmi 2021v.)

4.3 Suomussalmen kunnan muut alueet

Suomussalmen kunnassa niin matkailijoita kuin paikallisiakin palvelee monta erilaista matkailuyritystä. Näitä on esimerkiksi Hiljaisen Kansan Niittykahvila ja Niittytupa sekä Kuutamoshop, Kotiseutumuseo, Kylpylähotelli Kiannon Kuohut

ja samassa rakennuksessa toimiva teatteri Retikka, poro-ohjelmapalveluja tarjoava Korpiporo ja Alajärven vanhassa koulussa toimiva Pienoismallinäyttely. (Suomussalmi 2021x.) Kesällä 2020 Sustainable Travel Finland -merkin saaneen Hiljaisen Kansan Niittykahvilan toiminnan peruseriaatteina ovat muun muassa paikallisuuden ja kulttuurin kunnioittaminen. He tuovat vastuullisuutta ja kestävän kehityksen toimintaa esille esimerkiksi myytävissä tuotteissaan ja paikan rakennuksissa. Muun muassa ulkoterrassin rakentamiseen on hyödynnetty kakkoslaadun lankkua, jolla saadaan pienennettyä rakentamiskustannuksia. Lisäksi Niittytupa-rakennus on toimiva esimerkki vanhan hyödyntämisestä uusiokäyttöön. Vanha hirsirakennus on sijainnut alun perin noin neljänkymmenen (40) kilometrin päässä nykyisestä sijainnista ja sen rakentamisvuosi on 1957. (Niittykahvila 2021a.)

Kainuun Kuutamokeikat on Suomussalmella toimiva monitoimiyritys, joka pyörittää Hiljaisen Kansan Niittykahvilaa, Suomussalmen keskustassa sijaitsevaa Kuutamo-Shopia sekä Matkustajakoti Kuutamoa (Kuutamokeikat 2021a). Kuutamo-Shopista löytyy muun muassa paikallisia matkamuitseja, kuten käsitöitä, yrtti- ja luomutuotteita ja kirjoja (Kuutamokeikat 2021b). Matkustajakoti Kuutamo sijaitsee aivan Kuutamo-Shopin vieressä (Kuutamokoti 2021). Niittykahvilaan mahtuu kesäisin noin yhdeksänkymmentä (90) asiakasta ulos ja sisälle viisikymmentä (50) sekä kesällä että talvella. Tällä hetkellä asiakaspaikkoihin vaikuttavat tämänhetkiset ravintoloita koskevat koronarajoitukset. Niittykahvilan suolaisten ja makeiden tarjottavien lisäksi kesäisin Niittytuvassa on tarjolla lounasta. Ruoissa pyritään suosimaan paikallisia raaka-aineita, ja myös muissa myytävissä tuotteissa kuten matkamuitseissa hyödyntämään lähituottajia mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi Niittykahvilalla on oma juoma-uutuus Pihlajan Kyynel -pihlajanlehtijuoma, jota he myyvät lasipulloissa. Näissäkin on otettu huomioon vastuullisuus, ja kyseisiä lasipulloja asiakas voi hyödyntää myöhemmin halutessaan eväsmehupullona. (Niittykahvila 2021b.)

Niittytuvassa on myös mahdollisuus järjestää esimerkiksi yritysten pikkujoulut tai koulutuspäivät, syntymäpäivät ja polttarit. Tilauksesta onnistuu ruoka- ja kahvitarjoilut (Niittykahvila 2021c). Vuonna 2020 Niittykahvila valittiin Itä-Suomen Maa- ja Kotitalousnaisten ja ProAgria Itä-Suomen toimesta Maistuva maaseutu

-yritykseksi. Kyseisessä kunniakirjassa sanotaan: ”Maistuva maaseutu -yrityksen tuotteet ja palvelut ovat maistuvia, elämyksellisiä ja innovatiivisia. Yrityksen toiminnalla on merkittävää vaikutusta maaseudun ja ympäröivän yhteisön elinvoimaisuudelle ja näkyvyydelle.” (Niittykahvila 2021d.)

Suomussalmen kirkonkylällä Kirkkoniemessä sijaitseva Kotiseutumuseo kertoo alueen historiasta ja perinteistä sekä esittelee kävijöille 1900-luvun käyttöesineitä. Vanhoja hirsirakennuksia museolle on kerätty ympäri Suomussalmea. Rakennukset kertovat osaltaan perinnerakentamisesta ja vanhan ajan tyylistä elää. Kotiseutumuseo on avattu vuonna 1967 Suomussalmen kunnan 100-vuotisjuhlissa. Kirkkoniemestä löytyy myös vanhan kirkkorakennuksen rauniot ja muistomerkki sisällissodassa kaatuneille. Museon pihalla on vuosien aikana järjestetty monia tapahtumia, esimerkiksi lapsiperheille. Aluetta on myös hyödynnetty teatterin näyttämönä. (Suomussalmenkotiseutumuseo 2021.)

Kylpylähotelli Kiannon Kuohut sijaitsee aivan Suomussalmen keskustassa, aivan valtatie viiden (5) läheisyydessä. Samassa rakennuksessa asiakkaita palvelee hotellin ja kylpylän lisäksi myös teatteri Retikka. (Kiannonkuohut 2021a.) Rakennuksesta löytyy lisäksi asiakkaiden käyttöön kuntosali, golf-simulaattori sekä iWall-seinä (Suomussalmi 2021y). Kylpylässä on yhteensä viisi (5) allasta, kuntouinti- ja vesihieronta-altaat, lastenallas perheen pienimmille, poreallas rentoutumiseen ja kylmävesiallas. Talvella asiakkailta on myös mahdollisuus avautuintiin vieressä olevassa Jalonuomassa. Kylpylän aulasta on mahdollisuus vuokrata käyttöönsä myös frisbeegolfkiekkoja. Frisbeegolfrata sijaitsee vajaan kilometrin päässä kylpylähotellista. Lapsiperheitä ajatellen hotellin ja kylpylän vierestä löytyy myös liikunta- ja leikkipuisto Humula. (Kiannonkuohut 2021b.) Teatteri Retikan tuotanto on hyvin monipuolinen kulttuurillisesti, eikä kyse ole ainoastaan teatterista. Sisältöön kuuluu teatterin lisäksi myös musiikkia, tanssia, taidenäyttelyjä, stand upp-esityksiä sekä kirjallisuutta. Joka kesäinen Kaunisniemen kesäteatteriesitys on teatteri Retikan kokoonpanon tuottama. Retikan kokoonpano koostuu aktiivisesta harrastustoimintaporukasta. (Teatteri Retikka 2021b.)

Hossassa toimivan Hossan Poropuiston lisäksi muutaman kilometrin päässä

Suomussalmen keskustasta sijaitseva Korpiporo tarjoaa asiakkailleen esimerkiksi poroajelua ja poroihin tutustumista. Asiakkaiden on mahdollista myös kuvata ja syöttää poroja. (Korpiporo 2021a.) Korpiporon verkkokaupasta on myös mahdollista tilata poroaiheisia matkamuistoja tai varata ohjelmapalvelut (Korpiporo 2021b). Alajärvellä, entisen koulun tiloissa toimiva pienoismallinäyttely pitää sisällään erilaisia pienoismalleja ympäri maailmaa tunnetuista rakennuksista sekä suuren pienoisrautatien. Näyttelyssä on myös esillä valokuvaaja Hannu Hautalan ottamia luontokuvia. (Suomussalmi 2021z.)

Suomussalmen kunnan alueen matkailuyrityksistä muutamat ovat jo lähteneet kestäväen kehityksen polulle. Hossan alueelta muun muassa Kainuun Luontoretket ovat Sustainable Travel Finland -kehitysohjelmassa mukana, mutta heillä ei ole vielä valittuna sertifikaattia. Vastuullisuusviestintää ei toistaiseksi vielä yrityksellä ole. STF-polulle on lähtenyt myös Camping Hossan Lumo, jolla on suunnitelmassa jokin ympäristösertifikaateista. Tällä hetkellä vastuullisuus näköheidän päivittäisessä toiminnassaan ja viestinnässään. Loma-Hossa on ollut mukana STF-valmennuksissa, mutta sertifikaattia heiltä ei vielä löydy. Hossan Poropuistolla ja Hossan Lomakeskuksella ei ole vielä toiminnassaan mukana mitään kehitysohjelmaa tai sertifikaattia. (Järvinen 2021.)

Raatteessa sijaitseva Raatteen Portti ei ole tällä hetkellä mukana missään kestäväen kehityksen kehitysohjelmassa. Raatteen Vartiomuseo ei suoranaisesti itse ole mukana missään kehitysohjelmassa, mutta Suomussalmen kunnan ja Matkailutoimiston toimesta Vartiomuseo työllistää kesäisin paikallisia nuoria, eli on sitä kautta mukana vastuullisessa toiminnassa. Kotiseutumuseo ei myöskään ole mukana missään kehitysohjelmassa, mutta kunnan kulttuuripalvelut tarjoavat paikallisille kesätyöpaikan, eli myös museo toimii siten vastuullisesti. Sekä Vartiomuseo että Kotiseutumuseo tarjoavat asiakkailleen paikallista historiaa ja kulttuuria, jotka liittyvät myös kestäväen matkailuun. Kylpylähotelli Kiannon Kuohuilla tai Teatteri Retikalla ei myöskään ole mitään ympäristösertifikaattia, eivätkä ne ole mukana esimerkiksi Sustainable Travel Finland -kehitysohjelmassa. (Järvinen 2021.)

5 Suomen matkailun kehittäjät ja työkalut

5.1 Visit Finland

Visit Finland toimii Suomessa muun muassa kehittääkseen matkailuyritysten toimintaa ja verkostoitumista, kehittyvien matkailuyritysten ja -alueiden liiketoimintaa sekä pyrkii parantamaan yritysten digitaalisia valmiuksia ja osaamista niin, että kansainvälinen kilpailukyky kehittyy. Tärkeitä asioita Visit Finlandille on lisäksi välittää tietoa matkailun monipuolisista mahdollisuuksista sekä sen merkityksestä myös rahoittajille ja kehittäville organisaatioille. Toiminnan rahoitus tulee valtion budjetista, ja se kuuluu osaksi Business Finlandia. (Business Finland 2020a.) Visit Finlandin päätehtävänä on tuoda ulkomaisia matkailijoita Suomeen vastaamalla heidän palvelutarpeisiinsa ja pidentämällä sesongin kestoa niin, että useammilla matkailijoilla olisi mahdollisuus tulla Suomeen. Tavoitteena on kyetä vastaamaan matkailun kasvun aiheuttamiin haasteisiin matkailijamäärien kasvaessa eri matkailualueilla. (Business Finland 2020a.)

Visit Finlandin ja muiden matkailuorganisaatioiden yhteisenä tavoitteena on saada Suomi vuoteen 2025 mennessä Pohjoismaiden kiinnostavimmaksi matkailukohteeksi. Toimenpiteillä, joilla Suomen matkailua pyritään kehittämään ja matkailuyritysten tuottavuutta parantamaan, halutaan lisätä vakituisia työpaikkoja toimialalle. Kaikkien yhteisenä tavoitteena on myös pyrkiä nostamaan Suomen matkailun imagoa kansainvälisesti kehittämällä uusia markkinointikeinoja. Markkinointitoimenpiteitä Visit Finland suorittaa yhdessä alan yritysten, Team Finland -verkoston sekä muiden matkailun vienninedistäjien kanssa. Yhteistyön aktiivisuuden merkitys näkyy verkostoitumisessa matkailupalvelujen tuottajien ja myyjien keskuudessa. (Business Finland 2020a.)

5.2 Matkailun tiekartta

Matkailun kasvuun ja uudistumiseen keskittynyt tiekartta 2015–2025 valmistui tammikuussa 2015. Sen päätavoitteena on, että Suomi nousisi vuoteen 2025

mennessä Pohjois-Euroopan ykkösmatkailukohteeksi. Tiekartan strategisia painopisteitä ovat muun muassa kilpailukykyisen ja monipuolisen tarjonnan kehittäminen matkailun ja muiden alojen rajapinnoista sekä uusien avauksien tekeminen tuotekehityksessä. Myynnin ja markkinoinnin kehittäminen sekä tuotteiden ja palveluiden sujuva saavutettavuus ovat myös osa sen painopisteitä. Lisäksi tiekartassa halutaan painottaa kehittymistä myös markkinointitoimenpiteiden vaikuttavuuden lisäämiseen ja tuotteiden helppoon ostettavuuteen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2020.)

Matkailun tiekartan tavoitteita ovat esimerkiksi matkailun yhteistyön vahvistaminen, matkailumarkkinoinnin terävöittäminen ja panostuksen lisääminen, vetovoimaisten elämysten kehittäminen sekä elinkeinon tuottavuuden, ekologisuuden, laadun ja turvallisuuden kehittäminen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015, 21). Työ- ja elinkeinoministeriön laatiman Matkailun tiekartan 2015–2025 (2015, 18) mukaan tavoitteiden saavuttamiseksi avainstrategioina toimivat yhteistyö ja kumppanuudet, monipuoliset palvelukokonaisuudet, myynti ja markkinointi sekä kilpailukykyinen toimintaympäristö.

6 Kestävä kehitys ja matkailu

6.1 Kestävä kehitys

Ensimmäisen kerran kestävä kehitys oli esillä vuonna 1987 YK:n (Yhdistyneet kansakunnat) Brundtlandin komissiossa, minkä jälkeen prosessi sen edistämiseksi lähti käyntiin. Etenkin politiikassa kestävä kehityksen osuus on edistynyt ja uudistunut monipuoliseksi ja laaja-alaiseksi kokonaisuudeksi. Kestävä kehitys on koko yhteiskuntaan kohdistettua jatkuvaa muutosta, niin maailmanlaajuisesti, alueellisesti kuin paikallisestikin. Sen päätavoitteena on varmistaa, että myös tulevilla sukupolvilla olisi hyvät elämisen näkymät yhteiskunnassa. Tämän edistämiseksi ympäristön, ihmisten ja talouden tasavertainen huomiointi maailmanlaajuisesti tulisi näkyä niin toiminnassa kuin päätöksiä tehdessä. (Kestävä kehitys 2020.)

Kestävä kehitys koostuu neljästä (4) eri ulottuvuudesta. Jotta minkä tahansa toiminnan kestävyyskriteerit täyttyisivät, tulisi kaikkien näiden ulottuvuuksien toteutua (Kestävyyskasvatuksen materiaalipankki yleissivistävään opetukseen 2020). Ensimmäinen ulottuvuus on ekologinen kestävyys, joka perustuu biologisen monimuotoisuuden sekä ekosysteemin säilyttämiseen. Siinä on tärkeää saada taloudellisen ja aineellisen toiminnan sekä luonnon kestokyvyn välille tasapaino. Sen keskeisenä toimenä on lisäksi noudattaa varovaisuusperiaatetta eli mahdollisten riskien, haittojen ja kustannusten analysointia ennen kuin ryhdytään toimiin. (Kestävä kehitys 2020a.) Toisena ulottuvuutena kestävä kehityksen perustalle on taloudellinen kestävyys. Taloudellisen kestävyyskriteerin toteutuminen on isona edellytyksenä yhteiskunnan toiminnassa, kun huolehditaan maailmanlaajuisesti hyvinvoinnista. Kun talous on kestävällä perustalla, auttaa se selviytymään mahdollisista tulevista haasteista. Tässä yhteydessä haasteita voi tuottaa muun muassa väestön ikääntyminen, kun terveys- ja sosiaaliturvamenoit kasvavat. Kestävä kehityksen kolmantena ja neljäntenä ulottuvuutena ovat sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys, joiden tarkoituksena on turvata tuleville sukupolville hyvinvoinnin perusta. Sosiaalisen kestävyyskriteerin haasteet vaikuttavat suoraan ekologiseen ja taloudelliseen kestävyyskriteeriin. Esille nousevia haasteita ovat muun muassa maailmanlaajuisesti kasvava väestönkasvu sekä köyhyys, koulutuksen järjestäminen, ruoka- ja terveydenhuolto sekä sukupuolten välillä vallitseva epätasa-arvo. Näiden haasteiden ylittäminen edellyttää maailmanlaajuisia yhteistyötä sekä paljon vaivannäköä valtioiden välillä. (Kestävä kehitys 2020b.)

Kestävä kehityksen vaikutukset näkyvät muun muassa taloudellisissa, sosiaalisissa sekä ympäristöön vaikuttavissa asioissa (Business Finland 2020). Nämä kestävä kehityksen kolme ulottuvuutta pyrkivät luomaan tasapainoa pitkäaikaisen kestävä kehityksen tueksi ja takaamiseksi. Matkailu toimii hyvänä esimerkkinä toimimalla kestävä kehityksen puolesta. (Visit Finland 2018, 2.)

Kestävä kehityksen tarkoituksena on saada minimoitua riskejä yritystoiminnassa sekä kehittää yritysten toimintaa kestävämmäksi niin, että matkailijat pys-

tyisivät tekemään kestäviä valintoja omien arvojensa mukaisesti. Kestävällä kehityksellä pyritään lisäämään ja uudistamaan yhteiskuntavastuuta. Yksityisellä sektorilla pyritään varmistamaan, että toiminta perustuu toimivaan yhteiskuntaan, terveempään ympäristöön sekä vakaaseen talouteen. (Visit Finland 2018, 2.)

6.2 Kestävyyksäsitteet matkailualalla

Työ- ja elinkeinoministeriön (2019) julkaisemassa matkailun toimialaraportissa kerrotaan, että Suomen saatavuus kansainvälisesti on parantunut vuosien aikana selvästi. Silti edelleen on paljon kehitettävää sen suhteen, että Suomi saataisiin helpommin saavutettavaksi maaksi matkailun osalta. Pelkästään Suomen sisäisessä saavutettavuudessaakin on parannettavaa. Suomen matkailun osalta haastavaa on matkailuyritysten kasvattaminen ja kehittäminen. Haastavaa siitä tekee muun muassa osaavan työvoiman saatavuus paikoitellen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019, 3.)

Suomen matkailun kehittämisessä tärkeää on muun muassa digitalisaation mukaan ottaminen, koska se mahdollistaa kansainvälisen näkyvyyden. Sillä helpotetaan niin yrittäjiä kuin matkailijoitakin, koska sitä käytetään markkinoinnissa, tuotekehityksessä ja myynnissä. Matkailu on toimiala, jossa huomioidaan kaikki näkökulmat kestävyteen liittyen. Matkailijat valitsevat matkustuskohteensa yhä enenevässä määrin kestävien arvojen mukaan, mikä tulee vaikuttamaan matkailuyrityksien väliseen kilpailuun heidän kehittäessään omia tuotteitaan ja palvelujaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019, 3.)

Kestävyyskäsitteisiin lukeutuu muun muassa ekoturismi. Ekoturismi määritellään luontoa säästävänä, alueittain asukkaiden hyvinvointia ylläpitävänä sekä vastuullisena matkustusmuotona. Ihmisten hyvinvoinnin ja luonnon suojelemisen edellytyksenä on taloudellisten resurssien käyttö suoraan niitä edistäviin palveluihin ja kohteisiin. Eettinen matkailu kohdistuu samankaltaisiin palveluihin kuin edellä mainittu ekoturismi. Se avustaa paikallisia ihmisiä sekä heidän ympäristöään ja palveluita kohteittain. (Green Ideas For Tourism 2020.)

7 Kestävään kehitykseen liittyvät laatumerkit ja järjestelmät

7.1 Laatumerkit ja järjestelmät kestävän matkailun toiminnassa

Matkailuyrityksiä varten on luotu lukuisia järjestelmiä ja sertifikaatteja, joita hyödynnetään vastuullisen ja kestävän matkailutoiminnan kehittämiseksi. Järjestelmät ja sertifikaatit tarjoavat monipuolisia työkaluja yrityksille; mistä ne saavat jatkuvan kehittämisen malleja, alkutilakartoituksia, tukea ja ohjausta viestintään ja toimenpidesuunnitelman tekoon. Osa järjestelmistä on suunniteltu kaikkien kestävän matkailun osa-alueita varten, kun taas osa painottuu ympäristövaikutusten minimointiin. (Business Finland 2020e.)

Lähes tuhat matkailuyritystä on jo ottanut käyttöönsä erilaisia järjestelmiä ja laatumerkkejä, millä parantaa toimintaa ja palveluja (Business Finland 2020). Tarjolla on kymmeniä erilaisia järjestelmiä ja ohjelmia, mitä yrityksen voivat hyödyntää kehittäessään matkailutoimintaansa vastuullisempaan suuntaan. Kaikki yritykset eivät ole vielä löytäneet juuri heille sopivinta järjestelmää tai sertifikaattia, vaikka tarjolla on moneen eri osa-alueeseen kohdistuvia järjestelmiä. Tähän vaikuttaa se, että moni järjestelmä on suuntautunut vain ympäristöongelmien minimointiin, mikä siten rajoittaa järjestelmien hyödyntämistä. (Visit Finland 2018, 5.)

7.2 Ekokompassi

Yksi Suomessa toimivista ympäristöjärjestelmistä ja sertifikaateista on Ekokompassi. Ekokompassilla on kymmenen (10) erilaista kriteeriä, jotka yrityksen tulee ottaa käyttöön järjestelmään päästökseen. Kriteerinä on muun muassa sitoutuminen noudattamaan omaa toimintaansa koskevaa ympäristölainsäädäntöä ja -määräyksiä, ympäristöasioiden hallinnan nykytilan kartoittaminen, henkilöstön ohjeistaminen ympäristöasioiden huomioonottamisessa omassa toiminnassaan,

organisaatiolla täytyy olla jätehuoltosuunnitelma ja sen täytyy toimia jätesäädösten mukaisesti sekä organisaation täytyy nimittää ympäristövastaava, joka on koulutautunut tehtäväänsä. (Ekokompassi 2020a.)

Yrityksen aloittaessa Ekokompassi-järjestelmässä se saa käyttöönsä oman neuvojan, joka tukee sitä prosessin aloittamisessa sekä sen toteuttamisessa. Prosessin alussa laaditaan ympäristöohjelma, joka toimii suunnitelmana toteuttaessa konkreettisia toimenpiteitä. Joten se on toiminnan kehittämisen kannalta tärkein työkalu organisaatiolle prosessin aikana. Prosessin aikana organisaatiolla on noin kolme (3) tapaamista Ekokompassi-neuvojan kanssa noin neljän (4) kuukauden sisällä. Ekokompassi kouluttaa organisaation ympäristövastavaan sekä muita organisaation avainhenkilöitä ympäristötyön parista. Sen tarkoituksena on kouluttaa kyseiset henkilöt tehtäväänsä varten. (Ekokompassi 2020b.)

Organisaation tulee noudattaa ympäristöohjelmaa puoli vuotta, minkä jälkeen se on valmis auditoitavaksi. Ekokompassi-auditoija tarkastaa auditoinnilla, onko organisaatio täyttänyt kaikki 10 kriteeriä toiminnassaan. Auditoinnin myötä organisaatio voi saada vielä lisää näkökulmia sekä ideoita ympäristövastuulliseen toimintaan ja sen toteuttamiseen sekä kehittämiseen. Kaikki Ekokompassi-neuvojat ja -auditoijat ovat ympäristöalan asiantuntijoita, jotka ovat kilpailutettuja sekä koulutettuja tehtäväänsä. Ekokompassi sopii kaikenlaisille yrityksille, järjestöille, virastoille ja esimerkiksi yleisötapahtumille toimialaa katsomatta. (Ekokompassi 2020b.)

7.3 WWF – Green Office

Ympäristöjärjestelmänä ja sertifikaattina tunnettu WWF Green Office toimii välihenkinä yritysten ja organisaatioiden ympäristöjohtamisessa. Järjestelmän tarjoaman valmiin mallin pohjalta pääsee rakentamaan oman yrityksen tarpeisiin mukautuvan ympäristöjärjestelmän. Tämän avulla yritys pystyy pienentämään hiilijalanjälkeään ja käyttämään luonnonvaroja järkevämmiin. (WWF Green Office 2020a.)

Green Office -järjestelmän on tarkoitus parantaa yritysten ja organisaatioiden kustannustehokkuutta ja asiakastyytyväisyyttä, riskienhallintaa, antaa vastuullinen työnantajakuva sekä parantaa kilpailukykyä niin kansainvälisesti kuin kotimaassakin. Järjestelmän vahvoina teemoina toimivat johtaminen, viestintä ja sitouttaminen, energia ja vesi, hankinnat, kierrätys, lajittelu ja siivous, liikkuminen sekä ruoka. Näiden teemojen ympärillä yritykset tekevät merkittävimmät ympäristövaikutukset. (WWF Green Office 2020b.)

7.4 Sustainable Travel Finland -kehitysohjelma

Kestävän matkailun kehittämiseksi on luotu kehitysohjelmia, joita matkailualan yrittäjät ja matkailualueet voivat hyödyntää omassa toiminnassaan. Sustainable Travel Finland on kehitysohjelma, jonka Visit Finland on tehnyt matkailuyrityksiä varten. Kehitysohjelma on tehty edistämään matkailua Suomessa. Kehitysohjelman on tarkoitus toimia konkreettisenä työkalupakkina, jonka avulla heidän on helpompaa omaksua kestävä toimenpiteet sekä valinnat. Kestävien toimenpiteiden ja valintojen tarkoitus on helpottaa yritysten ja alueiden arkea, kun se muuttuu toimenpiteiden kautta. (Business Finland 2020b.)

Koko ajan kehittyvässä maailmassa ihmiset tekevät yhä enemmän kestäviä päätöksiä niin matkailun kuin muidenkin asioiden suhteen. Tällaisilla kehitysohjelmilla on tarkoituksenaan edistää Suomea yhtenäisemmäksi ja tehdä viestinnästä helpompaa kestävä matkailun osalta. Ne tukevat matkailijoita päätöksenteossa, kun he valitsevat kohdetta, joka suosii kestävä matkailua. (Business Finland 2020c.)

Sertifikaatteja, järjestelmiä ja kehitysohjelmia on tarjolla paljon erilaisia ja eri osa-alueihin keskittyviä. Matkailuyritykset voivat valita itselleen parhaiten sopivan ohjelman ja siten toteuttaa omaan toimintaan sopivimpia kehitystoimia. Esimerkiksi Ekokompassi keskittyy enemmän ympäristövaikutusten minimointiin, kun taas WWF – Green Office pyrkii hiilijalanjäljen pienentämiseen sekä luonnonvarojen käytön vähentämiseen. Eroina järjestelmien välillä ovat juuri ne asiat, joihin järjestelmä painottuu. Osa painottaa kaikkiin matkailun osa-alueisiin, ja toiset esimerkiksi keskittyvät enemmän ympäristövaikutuksiin. (Business

Finland 2020f.)

7.5 Kestävän matkailun periaatteet ja STF:n askeleet

Sustainable Travel Finland (STF) -kehitysohjelmaan liittymiseen sisältyy kestävän matkailun periaatteiden hyväksyminen ja niihin sitoutuminen. Periaatteet ovat matkailutoimijoiden yhteinen kannanotto kestävään matkailuun. Kun sitoutuu näihin periaatteisiin, sitoutuu samalla työskentelemään kestävämmän matkailu-Suomen puolesta. (Business Finland 2020d.)

Kestävän matkailun periaatteet koostuvat yhteensä kymmenestä (10) eri periaatteesta, jotka yritysten toiminnassa kertovat heidän pitävän kiinni yhteisistä päämääristä. Kestävän matkailun periaatteita ovat reilu yhteistyö, luonnosta huolehtiminen, kulttuuriperinnön kunnioittaminen, hyvinvoinnin, ihmisoikeuksien ja tasa-arvon edistäminen, paikallisten tuotteiden ja palveluiden suosiminen, panostaminen turvallisuuteen ja laatuun, ilmastovaikutusten huomioiminen, avoimesti viestiminen, yritystoiminnan jatkuva kehittäminen sekä sitoutuminen noudattamaan kestävän matkailun periaatteita. (Business Finland 2020d.) Reilu yhteistyö tarkoittaa yhteisvoimin rakennettua matkailun ja koko yhteiskunnan parempaa tulevaisuutta. Reilulla yhteistyöllä pyrimme tekemään kestäviä päätöksiä sekä pitämään kaupankäynnin rehellisenä ja toisia kunnioittavana. Samalla tavalla reilulla ja huolehtivalla toiminnalla pyrimme säilyttämään luonnon puhtaana sekä takaamaan, että myös tulevaisuudessa olisi mahdollisuus hyvään elämään. Kunnioittamalla kulttuuriperintöä tavoite sen ylläpitämiseksi ja elvyttämiseksi helpottuu. Hyvinvoinnin, ihmisoikeuksien ja tasa-arvon edistämällä tarkoitetaan toisten ihmisten tarpeiden huomioimista tasapuolisesti, taustasta välittämättä. Näiden edistäminen tarkoittaa muun muassa henkilöstön kouluttamista ja kannustamista tekemään vastuullisia päätöksiä.

Paikallisten tuotteiden ja palveluiden suosimisella pyritään työllistämään mahdollisimman paljon paikallisia yrityksiä ja palveluita. Turvallisuuteen ja laatuun panostaminen on huolehtimista toisten turvallisuudesta, oli kyse sitten esimerkiksi paikallisista asukkaista tai henkilökunnasta. Se tarkoittaa myös lain ja

määräysten noudattamista. Ilmastovaikutusten huomioiminen sisältää esimerkiksi hiilijalanjäljen pienentämistä ja sitä, että valinnoillamme pyrimme vähentämään ympäristön liiallista kuormitusta. Avoimen viestimisen tarkoituksena on saada Suomen kestävän matkailun toimet kansainvälisesti tunnettaviksi. Yritystoiminnan jatkuva kehittäminen on palveluiden uudistamista kestäville valinnoilla. Pyrkimys eettiseen toimintaan rakentaa hyvää pohjaa kestävän kehityksen toiminnalle. Sitoutuminen kestävän matkailun periaatteisiin tarkoittaa edellä mainittujen periaatteiden toteuttamista ja toimintasuunnitelman mukaan systemaattisesti toimimista. Sitoutuminen tarkoittaa myös sitä, että on valmis oppimaan lisää kestävästä matkailusta ja vastuullisesta toiminnasta. (Business Finland 2021.)

STF-kehitysohjelma toimii siten, että yrityksen hakiessa ja päästessä mukaan ohjelmaan, sille avautuu pääsy ohjelman onlinealustalle, josta näkyvät STF-polku ja toimintaohjeet. STF-polulla tarkoitetaan vaiheita, joita yritys käy läpi ohjelman aikana. Hakeminen ohjelmaan ei maksa yritykselle mitään, mutta toimenpiteistä, joita yritys tai alue joutuu tekemään, saattaa tulla lisäkustannuksia. Yrityksille ja alueille, jotka ovat saaneet Sustainable Travel Finland -merkin, tulee käytettäväksi jatkuvan kehittämisen malli, kestävään matkailuun liittyvää tuoreinta tietoa ja Visit Finland antaa heille markkinointitukea sekä lisänäkyvyyttä eri kanavissa. (Business Finland 2020b.)

STF-ohjelma tarjoaa yrityksille 7-asteleisen kestävän matkailun kehittämisspolun. Kehittämisspolku toimii STF-onlinealustalla, johon yritykset todentavat edistymisensä ja kriteereiden täyttymisen. Kehitysohjelman tueksi online-alustalle on luotu STF-e-opas, joka antaa käyttäjälle perustietoa kehittämisestä ja perehdyttää STF-ohjelman sisältöön. E-opas on käytettävissä kaikille matkailuyrityksille ja -organisaatioille, jotka ovat hakeneet tai tulleet hyväksytyksi Sustainable Travel Finland -ohjelmaan. (Business Finland 2020b.) Sustainable Travel Finland -kehitysohjelma koostuu seitsemästä (7) erilaisesta askeleesta. Askeleet ovat sitoutuminen, osaamisen kasvattaminen, kehittämissuunnitelman laatiminen, vastuullisuusviestintä, sertifiointi ja auditointi, todentaminen ja mitattavuus sekä sopimuksen teko ja jatkuva kehittäminen. (Business Finland 2020b.)

8 Matkailutoimiston toimintasuunnitelma

8.1 Ekologinen vastuullisuus

Seuraavaksi läpikäyn toimeksiantajan laatiman toimintasuunnitelman osa-alueitain, joka on osa Matkailutoimiston STF-polkua. Yksi osa-alueista on ekologinen vastuullisuus, johon sisältyy muun muassa jätehuolto, jota matkailutoimisto on parantanut jo kuluneen syksyn aikana. Toimitilojen keittiöremontin yhteydessä hankittiin lisää lajitteluastioita, jotka mahdollistavat kierrättämisen. Ekologisuutta on myös matkailijoiden julkisten kulkuvälineiden mahdollinen käyttö alueella. Tämän osalta on kesän 2020 aikana lisätty markkinointia asiakkaille, jotta matkailijat tietävät paremmin, mitä julkisia kulkuvälineitä alueella on ja mitkä ovat niiden aikataulut.

Ekologisen vastuullisuuden muita aihealueita ovat muun muassa energia, rakennusten huoltaminen ja veden käyttö. Energia-osiossa käydään läpi esimerkiksi sähkön tuottamisen mahdollisuutta uusiutuvilla energianlähteillä tai erilaisia vaihtoehtoja lämmön ja viilennyksen tuottamiseen. Tämän osalta Matkailutoimisto on esimerkiksi vaihdattanut toimiston lamppuihin led-valot ja toimistolla on käytössä ilmalämpöpumppu. Rakennusten huollon kohdalla tarkastellaan sitä, miten mahdollisia puutteita kirjataan ylös ja kenen vastuulle niiden korjaaminen kuuluu. Jätehuoltoon lukeutuu kierrätys ja tiedotus siitä, mitä kierrätetään, kierrätyspisteiden sijainnin tieto niin henkilökunnalle kuin asiakkaillekin sekä jätteiden minimoinnin mahdollisuudet. Matkailutoimiston on tarkoitus pyrkiä korvaamaan esitteitä esimerkiksi sähköisillä versioilla, jotka olisivat asiakkaiden saatavilla Matkailutoimiston nettisivuilta. Lisäksi paperijätteen minimointiin vaikutettaisiin tilaamalla monivuotisia esitteitä, sellaisia, joissa ei olisi vuosilukuja. Muiden kuntien esitteitä tilattaessa otettaisiin huomioon tilausmäärä, eli tilattaisiin pienempiä määriä kerralla. (Matkailutoimiston toimintasuunnitelma 2021.)

8.2 Taloudellinen vastuullisuus

Taloudellisen vastuullisuuden osioon sisältyy muun muassa paikallisten yritysten työllistäminen, alueen talouden ja yritysten tukeminen sekä kestävien ja kohtimaisien tuotteiden suosiminen eri hankinnoissa. Matkailutoimisto on kartoittanut edellä mainittujen asioiden tilanteen heidän toiminnassaan.

Kartoitustilanteessa paikallisten yritysten työllistäminen tai muiden yritysten tukeminen on ollut kohtalaista. Tilanteen edistämiseksi he ovat kirjanneet voidensa parantaa yhteistyötä heidän ja yritysten välillä yhteisten tapaamisten ja hankkeen muodossa. (Matkailutoimiston toimintasuunnitelma 2021.)

Matkailulla on suuri merkitys alueen taloudelle. Tilannekartoituksen (2021) mukaan kunnan jatkuvalla työllä matkailun toimintojen kasvattamiseksi ja ylläpitämiseksi pyritään takaamaan puitteet matkailulle myös tulevaisuudessa. Hankintoihin liittyen kartoituksessa tulee ilmi, että Kuhmo–Suomussalmi-hankkeen puitteissa vuonna 2021 pidettävien työpajojen ja yritysvierailujen kautta saataisiin lisättyä yritysten tietoisuutta toistensa palveluista.

8.3 Sosio-kulttuurinen vastuullisuus

Kolmas toimintasuunnitelman osa-alueista on sosio-kulttuurinen vastuullisuus, joka sisältää esimerkiksi paikallisuuden näkymisen yrityksen palveluissa sekä paikallisten yritysten kannatuksen. Paikallisuuden näkyminen toteutuu Matkailutoimiston toiminnassa monimuotoisena yhteistyönä paikallisten yrittäjien kanssa, kuten markkinoimalla niiden palveluja ja tuotteita sekä myymällä paikallisia tuotteita matkailutoimistossa. Sosiaaliseen ja kulttuuriseen vastuullisuuteen sisältyy myös se, millä tavalla toimija on vuorovaikutuksessa paikallisten asukkaiden kanssa.

Kartoitustilanteessa paikallisuuden näkyminen Matkailutoimiston palveluissa on toteutunut muilta osin, mutta paikallisia käsitöitä on huonosti saatavilla. Tämän parantamiseksi on suunniteltu otettavan paikallisia tuotteita useampaan paikkaan myyntiin. Matkailutoimistolla suunnitelma on toteutettu ja paikallisia tuotteita on lisätty valikoimaan. Paikallisten kanssa vuorovaikutusta on edistetty

vuonna 2020 kesällä Naturpolis Oy:n järjestämällä kyselyllä, johon asiakkaat saivat vastata Matkailutoimistolla tai verkon kautta. Kyselyn tarkoitus oli kartoittaa matkailun vastuullisuutta alueella.

8.4 Eettinen vastuullisuus ja turvallisuus

Eettinen vastuullisuus tarkoittaa tässä asiansynteudessa esimerkiksi palveluiden esteettömyyttä tai asianmukaisen palkan maksun toteutumista työntekijöille. Lisäksi tarkastellaan, saavatko samaa työtä tekevät saman palkan vai onko tilanteessa kehitettävää. Matkailutoimiston tekemässä kartoituksessa todetaan esteettömien palveluiden tilanteen olevan parempi kuin esimerkiksi viisi (5) vuotta sitten. Tällä hetkellä alueella on kolme (3) esteetöntä reittiä sekä esteettömiä kalastuspaikkoja. Kuhmo–Suomussalmi-hankkeen on tarkoitus tuoda ilmi uusien esteettömien reittien mahdollisuutta. Lisäksi palkanmaksun kartoituksessa tulee ilmi, että työntekijöille maksetaan tehdystä työstä oikeaa palkkaa.

Turvallisuus-osio pitää sisällään muun muassa riskianalyysin ja turvallisuus-suunnitelman, ensiaputaidot sekä matkailun turvallisuuspassin. Kartoituksessa on todettu, että viimeisin riskianalyysi on tehty vuosia aiemmin, eli seuraava tehtävä on ollut päivittää se ajan tasalle. Päivittäminen on tehty keväällä 2020 kunnanjohtaja Erno Heikkisen ja Matkailutoimiston työntekijöiden toimesta. Ensiaputaitojen tilannekartoituksessa on huomattu, että kaikilla henkilökuntaan kuuluvilla ei ole voimassa olevaa EA-koulutusta. Seuraavaksi he, keneltä koulutus on puuttunut, ovat ilmoittautuneet EA-kurssille ja suorittaneet sen onnistuneesti syksyn 2019 aikana. Matkailutoimiston kartoittaessa myös matkailun turvallisuuspassin osalta tilannetta, sen on todettu puuttuvan. Matkailutoimisto on ottanut selvää eri sidosryhmien välillä turvallisuuspassin tarpeellisuudesta, ja he ovat päättäneet järjestää matkailun turvallisuuspassi -koulutuksen keväällä 2021. Jatkotoimenpiteenä on mietitty toisen koulutuksen järjestämistä, mutta aikataulua ei ole vielä päätetty.

9 Pohdinta

Olen noudattanut opinnäytetyössä hyvää tieteellistä käytäntöä sekä käyttänyt vain luotettavia ja ajan tasalla olevia lähteitä. Työssä ei ole hyödynnetty kirjallaisia lähteitä, mutta sitäkin laajemmin muita lähteitä. Lisäksi olen pyrkinyt noudattamaan tekstissä hyvää kieliasua. Opinnäytetyössäni luotettavuus ilmenee myös oikein merkityistä lähdeviitteistä. Toimeksiantajani Suomussalmen Matkailutoimisto voi hyödyntää tätä opinnäytetyötä kehittäessään toimintaansa kestävän kehityksen ja matkailun parissa. Opinnäytetyössä käydään läpi Suomussalmen alueen matkailua, Matkailutoimiston toimintaa ja suunnitelmia heidän toimintasuunnitelmansa pohjalta. Työssä esitellään myös muita paikallisia yrityksiä ja organisaatioita, joista osa on jo kestävän kehityksen toiminnan parissa. Esille tulee alueittain Suomussalmella toimivia matkailuyrityksiä ja merkittävimpiä matkailukohteita. Suomussalmen alueen matkailukohteet jakautuvat pääosin kulttuurillisesti ja historiallisesti merkittäviin kohteisiin.

Matkailutoimiston laatima toimintasuunnitelma sisältää jo monia kehitysehdotuksia. Yhtenä kehitysehdotuksena olisi esimerkiksi ohjata asiakkaita enemmän Matkailutoimiston nettisivuille, tavallisen esitepostituksen sijaan. Näin vähennettäisiin muun muassa jätteiden syntymistä. Opinnäytetyön pohjalta nousi vahvasti esille, että Suomussalmella pyritään ottamaan huomioon etenkin alueen historia ja kulttuuri. Sitä halutaan tuoda esille, mutta vastuullisella tavalla. Suomussalmen Matkailutoimiston STF-polku on vasta alkuvaiheessa. Alueen vastuullisuussuunnitelman on tarkoitus ilmestyä syksyllä 2021, jonka jälkeen Matkailutoimisto jatkaa STF-polkuaan yhteistyössä paikallisten yrittäjien kanssa. Paikallisten yrittäjien vastaanotto STF-ohjelmalle on ollut alkuun varovaista, mutta osa on mukana prosessissa jo aktiivisesti. Suomussalmen Matkailutoimiston tähtäimessä tällä hetkellä olisi saavuttaa destinaatiotason Sustainable Travel Finland -merkki vuoden 2022 aikana.

Matkailutoimisto on suorittanut toimintasuunnitelman pohjalta tehtyjä muutoksia jo jonkin verran etenkin sosio-kulttuurisen sekä ekologisen vastuullisuuden

osalta. Matkailutoimiston seuraavana tehtävänä STF-polulla on saada paikallisia matkailuyrityksiä lähtemään mukaan kestävän kehityksen ohjelmaan. Koko Suomussalmen alueelle olisi mielestäni tärkeää, että paikalliset yritykset lähtisivät siihen mukaan. Siten he pääsisivät kehittämään lisää alueen matkailutoimintaa kestävän kehityksen polulle. STF-merkin saavutettua Matkailutoimisto ja muut yhteistyössä olevat toimijat voisivat markkinoida matkailijoille Suomussalmea vastuullisesti toimivana alueena, joka tekisi sen reilulla yhteistyöllä ja paikallisuutta monimuotoisesti kunnioittaen. Haasteena Matkailutoimistolle STF-merkin saavuttamiseksi voi olla yrittäjien mukaan saaminen. Tällä hetkellä, kun Matkailutoimisto on kartoittanut yrittäjien tilannetta, on ilmennyt, että osa yrittäjistä ei koe asian koskevan heitä. Olisikin tärkeää löytää oikeat keinot päästä yhteisymmärrykseen yrittäjien kanssa, sillä kestävän matkailun edistäminen koskettaa koko aluetta. Mielestäni Suomussalmen Matkailutoimiston tavoitteet toiminnan ja matkailun kehittämiseksi ovat realistiset, ja niihin on mahdollista päästä. Se vaatii yhteistyötä monen tahon osalta, mutta se ei ole silti mahdollonta. Destinaatiotason STF-merkin saavuttaminen tavoiteaikataulussa on mielestäni myös toteutettavissa.

Opinnäytetyö kasvatti omaa näkemystäni kestävän kehityksen merkityksestä maailmalle sekä avaa toimintatapoja sen kehitystyöhön liittyen. Työn kirjoittamisen aikana pääsi hyvin perille myös eri vastuullisuuden osa-alueista ja siitä, mitä asioita ne sisältävät. Tutuksi tulivat myös Suomussalmen alueen matkailukohteet ja -yritykset, ja niiden mahdollinen mukanaolo jossain kestävän kehityksen ohjelmassa tai järjestelmässä. Työ oli hyödyllinen omaa ammatillista kasvua ja tiedonetsintätaitoja kehittäessä. Opinnäytetyön tekeminen oli mielekästä, koska koen aiheen olevan ajankohtainen ja mielenkiintoinen. Kestävä kehitys ja matkailu on monipuolinen aihe, minkä vuoksi sisältö täytyi rajata niihin asioihin, jotka koskevat Suomussalmen Matkailutoimistoa ja heidän STF-polkuaan.

Lähteet

- Arctic Lakeland. 2020. Kainuu. Neljä vuodenaikaa – Neljät kasvot. <https://arcticlakeland.fi/fi/>. 29.5.2020.
- Business Finland. 2020a. Visit Finland kehittää matkailua koko Suomessa. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/visit-finland/>. 14.5.2020.
- Business Finland. 2020b. Vastuullisen matkailun puolesta. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/sustainable-travel-finland/>. 15.5.2020.
- Business Finland. 2020d. Matkailutoimijoiden yhteinen kannanotto. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/kestavan-matkailun-periaatteet/>. 15.5.2020.
- Business Finland. 2020e. Taattua laatua. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/sertifioinnit-ohjelmat/>. 19.5.2020.
- Business Finland. 2020f. Taattua laatua. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/sertifioinnit-ohjelmat/>. 16.11.2020.
- Business Finland. 2020g. Vastuullisen matkailun puolesta. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/sustainable-travel-finland/>. 16.11.2020.
- Business Finland. 2021. Matkailutoimijoiden yhteinen kannanotto. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/kestavan-matkailun-periaatteet/>. 11.5.2021.
- Ekokompassi. 2020a. Ekokompassin 10 kriteeriä. <https://ekokompassi.fi/ymparistojarjestelma/10-kriteeria/>. 17.6.2020.
- Ekokompassi. 2020b. Ekokompassi on ympäristöjärjestelmä ja sertifikaatti. <https://ekokompassi.fi/ymparistojarjestelma/>. 17.6.2020.
- Green Ideas For Tourism. 2020. Mitä on kestävä matkailu? <http://www.greentourism.eu/fi/Post/Name/SustainableTourism>. 27.10.2020.
- Hiljaisen Kansan Niittykahvila. 2021. Hiljainen Kansa. <https://www.niittykahvila.fi/hiljainen-kansa>. 7.5.2021.
- Hossa. 2020. Näe ja koe. <http://hossa.fi/aktiviteetit/nahtavyudet/>. 12.10.2020.
- Hossan Poropuisto. 2021. Hossan Poropuisto. <http://www.hossanporopuisto.fi/>. 29.3.2021.
- Järviuoma, J. 2020. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Suomussalmella. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/345505/Matkailun%20aluetaloudelliset%20vaikutukset%20Suomussalmella%20Final.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. 27.10.2020.
- Järvinen, A-L. 2021. Kysymyksiä oppariin. Sähköpostiviesti 24.5.2021.
- Kainuun Luontoretket. 2021a. Majoitusta ja ohjelmapalveluja. <https://www.kainuunluontoretket.fi/>. 29.3.2021.
- Kainuun Luontoretket. 2021b. Tekemistä ympäri vuoden. <https://www.kainuunluontoretket.fi/palvelut/>. 29.3.2021.

- Kestävä kehitys. 2020a. Mitä on kestävä kehitys? Ekologinen kestävyys. <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys>. 27.10.2020.
- Kestävä kehitys. 2020b. Mitä on kestävä kehitys? Taloudellinen kestävyys, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys>. 28.10.2020.
- Kiannon Kuohut. 2021a. Hotelli & majoitus, hotelli. <https://www.kiannonkuohut.fi/>. 11.5.2021.
- Kiannon Kuohut. 2021b. Kylpylä, virkistyskylpylä. <https://www.kiannonkuohut.fi/kavi-koulua-kylpyla-2/>. 11.5.2021.
- Korpioro. 2021a. Korpioro, palvelut. <https://www.korpioro.fi/>. 11.5.2021.
- Korpioro. 2021b. Verkkokauppa. <https://www.korpioro.fi/kauppa/>. 11.5.2021.
- Kuutamokeikat. 2021a. Monitoimi-ihmisten monialayritys. <https://www.kuutamokeikat.fi/>. 11.5.2021.
- Kuutamokeikat. 2021b. Kuutamo-Shop. <https://www.kuutamokeikat.fi/kuutamoshop>. 11.5.2021.
- Kuutamokoti. 2021. Matkustajakoti Kuutamo, Tervetuloa Kuutamolle. <https://www.kuutamokoti.fi/>. 11.5.2021.
- Lahtinen, J. & Isoviita, A. 1998. Markkinointitutkimus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Laukkanen, A. 2020. Suunnitelmaraportti. Sähköpostiviesti 8.10.2020.
- Luontoon. 2020. Hossan kansallispuisto. <https://www.luontoon.fi/hossa>. 12.10.2020.
- Luontoon. 2021. Hossan palvelut. <https://www.luontoon.fi/hossa/palvelut>. 29.3.2021.
- Lämsä A-M. & Takala T. 2004a. Tulkitseva käsitetutkimus, 2. Tulkitseva empiirinen tutkimus. <https://metodix.fi/2014/05/19/lamsa-tulkitseva-kasitetutkimus/>. 23.5.2021.
- Lämsä A-M. & Takala T. 2004b. Tulkitseva käsitetutkimus, Tutkimusprosessi. <https://metodix.fi/2014/05/19/lamsa-tulkitseva-kasitetutkimus/>. 23.5.2021.
- Niittykahvila. 2021a. Kestävä kehittäminen. <https://www.niittykahvila.fi/kestava-kehittamine>. 11.5.2021.
- Niittykahvila. 2021d. Maistuva maaseutu -yritys. <https://www.niittykahvila.fi/maistuva-maaseutu-yritys>. 11.5.2021.
- Niittykahvila. 2021c. Niittytupa ravintola. <https://www.niittykahvila.fi/niittytupa>. 11.5.2021.
- Niittykahvila. 2021b. Tervetuloa Niittykahvilaan. <https://www.niittykahvila.fi/>. 11.5.2021.
- Raate. 2021a. Palvelut kartalla. <https://raate.info/>. 11.5.2021.
- Raate. 2021b. Raatteen koulu B & B. <https://raate.info/palvelu/raatteen-koulu-bb/>. 11.5.2021.
- Raatteen Portti. 2020. Talvisotamuseo. <https://www.raatteenportti.fi/talvisotamuseo/>. 8.10.2020.
- Raatteen Portti. 2021. Majatalo Karhun Pesä. <https://www.raatteenportti.fi/majatalo-karhun-pesa/>. 11.5.2021.
- Suomussalmenkotiseutumuseo. 2021. Museon tarina. Suomussalmen kotiseutumuseon tarina. <https://suomussalmenmuseo.fi/museon-tarina/>. 11.5.2021.
- Suomussalmi. 2020. Matkailu. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/matkailu-palvelu/>. 8.10.2020.

- Suomussalmi. 2020. Vastuullisuus. <https://www.suomussalmi.fi/fi/vastuullisuus/>. 30.10.2020.
- Suomussalmi. 2021o. Alassalmen muistomerkki. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/muistomerkit-ja-patsaat/alassalmen-muistomerkki/>. 10.5.2021.
- Suomussalmi. 2021k. Haukiperän muistomerkki. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/muistomerkit-ja-patsaat/haukiperan-muistomerkki/>. 10.5.2021.
- Suomussalmi. 2021m. Ilmari Kiannon patsas. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/muistomerkit-ja-patsaat/ilmari-kiannon-patsas/>. 10.5.2021.
- Suomussalmi. 2021l. Itkijäpatsas. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/muistomerkit-ja-patsaat/itkijapatsas/>. 10.5.2021.
- Suomussalmi. 2021b. Jumalissärkkien polku. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/aktiviteetit/retkeilyreitit-2/jumalissarkkien-polku/>. 11.5.2021.
- Suomussalmi. 2021h. Keskusta-kirkonkylä alueen muistomerkit. <https://www.suomussalmi.fi/fi/keskusta-kirkonkyla-alueen-muistomerkit/>. 10.5.2021.
- Suomussalmi. 2021g. Kurimon kulttuuripolku. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/kesa-suomussalmella/unelmoi-kurimon-kulttuuripolku/>. 12.5.2021.
- Suomussalmi. 2021y. Kylpylä Kiannon Kuohut. <https://www.suomussalmi.fi/fi/vapaa-aika/virkistyskylpyla-kiannon-kuohut/>. 11.5.2021.
- Suomussalmi. 2021p. Lehtovaaran muistomerkki. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/muistomerkit-ja-patsaat/lehtovaaran-muistomerkki/>. 10.5.2021.
- Suomussalmi. 2021i. Liekkipatsas. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/muistomerkit-ja-patsaat/liekkipatsas-suomussalmen-taistelujen-paamuistomerkki/>. 10.5.2021.
- Suomussalmi. 2021v. Mieron loma-asunto. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/majoitu/mokit/mieron-loma-asunto-raate/>. 11.5.2021.
- Suomussalmi. 2021x. Näe ja koe. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/>. 11.5.2021.
- Suomussalmi. 2021a. Patikointi ja retkeily. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/aktiviteetit/patikointi-ja-retkeily/>. 11.5.2021.
- Suomussalmi. 2021z. Pienoismalli -näyttely. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/pienoismallinayttely/>. 11.5.2021.
- Suomussalmi. 2021n. Pohjois-Suomussalmen muistomerkit. <https://www.suomussalmi.fi/fi/pohjois-suomussalmen-muistomerkit/>. 10.5.2021.
- Suomussalmi. 2021r. Purasjoki-linja. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/muistomerkit-ja-patsaat/purasjoki-linja/>. 10.5.2021.
- Suomussalmi. 2021f. Päivittäisristeilyt Turjanlinnaan. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/kianta-laiva/paivittaisristeilyt-turjanlinnaan/>. 11.5.2021.
- Suomussalmi. 2021u. Raatteen Vartiomuseo. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/raate/raatteen-vartiomuseo/>. 11.5.2021.
- Suomussalmi. 2021j. Räjähdeiden säilytyskoppi. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/muistomerkit-ja-patsaat/rajahteden-sailytyskoppi/>. 10.5.2021.
- Suomussalmi. 2021d. Soiva Metsä. <https://www.suomussalmi.fi/fi/vapaa-aika/kulttuuri/soiva-metsa/>. 6.5.2021.

- Suomussalmi. 2021c. Säynäjäsuon retkeilypolku. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/aktiviteetit/retkeilyreitit-2/saynajansuon-retkeily-polku/>. 11.5.2021.
- Suomussalmi. 2021q. Talvisodan Monumentti. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/muistomerkit-ja-patsaat/talvisodan-monumentti/>. 10.5.2021.
- Suomussalmi. 2021t. Ukrainalainen muistomerkki. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/muistomerkit-ja-patsaat/ukrainalainen-muistomerkki/>. 11.5.2021.
- Suomussalmi. 2021s. Venäläinen muistomerkki. <https://www.suomussalmi.fi/fi/matkailu/nae-ja-koe/muistomerkit-ja-patsaat/venalainen-muistomerkki/>. 10.5.2021.
- Teatteri Retikka. 2021a. Kesäteatteri. <http://www.teatteriretikka.net/kesateatteri.html>. 7.5.2021.
- Teatteri Retikka. 2021b. Teatteri. <http://www.teatteriretikka.net/teatteri.html>. 11.5.2021.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2015. Yhdessä enemmän – kasvua ja uudistusta Suomen matkailuun. Matkailun tiekartta 2015-2025. <https://tem.fi/documents/1410877/2735818/Matkailun+tiekartta+2015-2025.pdf/95521a94-5230-47c2-8dd7-bc7ff5bede04>. 4.5.2020.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2019. Toimialaraportit, Matkailu. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161292/TEM_3_2019_Matkailun_toimialaraportti.pdf. 3.6.2020.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2020. Suomen matkailun kasvun ja uudistumisen tiekartta 2015-2025. <https://tem.fi/suomen-matkailun-kasvun-ja-uudistumisen-tiekartta-2015-2025>. 3.6.2020.
- Vienan reitti. 2021b. Partisaaniuhrien muistomerkki. <https://vienanreitti.fi/etusivu/nae-ja-koe/muuta-nahtavaa/partisaaniuhrien-muistomerkit/>. 11.5.2021.
- Vienan reitti. 2021a. Reitin esittely. <https://vienanreitti.fi/etusivu/vuokin-reitti-vienaan/reitin-esittely/>. 11.5.2021.
- Visit Finland. FCG. 2018. Kestävän matkailun nykytila, haasteet ja kehittämistarpeet. https://www.businessfinland.fi/48e79a/globalassets/finnish-customers/02-build-your-network/visit-finland/julkaisut/loppuraportti_selvitys_kestavan_matkailun_nykytila_ja-kehittamistarpeet...pdf. 29.5.2020.
- Wild Taiga. 2020a. Idän Taiga ry, Wild Taiga. <https://wildtaiga.fi/wild-taiga-info/idan-taiga-ry/>. 29.5.2020.
- Wild Taiga. 2020b. Vastuullinen matkailu. Vastuullista matkailua Wild Taigan alueella. <https://wildtaiga.fi/wild-taiga-info/vastuullisuus/>. 29.5.2020.
- WWF Green Office. 2020a. Mikä Green Office? <https://wwf.fi/greenoffice/mika-green-office/>. 23.5.2020.
- WWF Green Office. 2020b. Mikä on ympäristöjärjestelmä? <https://wwf.fi/greenoffice/ymparistovastuuta-tyopaikoille/>. 24.5.2020.